

การออกแบบการเรียนรู้การสอนเชิงบูรณาการสมรรถนะโดยใช้ประสบการณ์เป็นฐาน:
แนวคิดเชิงระบบเพื่อพัฒนาผู้เรียนในบริบทการศึกษาไทย
Designing competency-based, experience-based integrated instruction:
A systems approach to learner development
in the Thai educational context

เตือนใจ แสงไกร

นักวิชาการอิสระ

Tueanchai Saengkrai

Independent scholar

Corresponding Author E-mail : seang986@gmail.com

(Received: 7 January, 2026; Edit: 19 January, 2026; accepted: 20 April, 2026)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดการออกแบบการเรียนรู้การสอนเชิงบูรณาการสมรรถนะโดยใช้ประสบการณ์เป็นฐาน ภายใต้กรอบแนวคิดเชิงระบบ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการทำงานในบริบทการศึกษาไทย เนื้อหาแบ่งอธิบายสาระสำคัญของการจัดการเรียนการสอนเชิงบูรณาการ การเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์เป็นฐาน การออกแบบการเรียนรู้การสอนเชิงระบบ และการประเมินผลตามสภาพจริง ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่เชื่อมโยงและสนับสนุนซึ่งกันและกันในการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ บทความชี้ให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนในลักษณะดังกล่าวช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความหมาย พัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ อีกทั้งยังช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงได้อย่างเหมาะสม ผลจากการสังเคราะห์แนวคิดในบทความสะท้อนให้เห็นว่าการออกแบบการเรียนรู้การสอนเชิงบูรณาการสมรรถนะโดยใช้ประสบการณ์เป็นฐานและแนวคิดเชิงระบบ เป็นแนวทางที่มีศักยภาพในการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา และสามารถใช้เป็นกรอบในการพัฒนาการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและความต้องการของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

คำสำคัญ : การออกแบบการเรียนรู้การสอนเชิงบูรณาการสมรรถนะ, การเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์เป็นฐาน, แนวคิดเชิงระบบ

Abstract

This academic article aims to present the concept of competency-based, experience-based integrated instructional design within a systems framework, as a guideline for developing learners' competencies essential for life and work in the Thai educational context. The content

explains the key aspects of competency-based instruction, experience-based learning, systems instructional design, and authentic assessment – interconnected and mutually supportive components of quality learning. The article demonstrates that this type of instruction promotes meaningful learning, develops learners holistically in terms of knowledge, skills, and desirable attributes, and enables them to appropriately apply their knowledge and experiences in real-world situations. The synthesis of the concepts in this article reflects that competency-based, experience-based integrated instructional design and a systems approach have the potential to enhance the quality of education and can serve as a framework for developing instruction that aligns with societal changes and the needs of 21st-century learners.

Keywords : Integrated competency-based instructional design, experiential learning, systems thinking.

บทนำ

ในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วในศตวรรษที่ 21 ระบบการศึกษาถูกคาดหวังให้ทำหน้าที่มากกว่าการถ่ายทอดองค์ความรู้เชิงเนื้อหา แต่ต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีคุณภาพ แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับกระแสการปฏิรูปการศึกษาทั้งในระดับสากลและระดับประเทศ ที่ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาเชิงสมรรถนะ ซึ่งมุ่งเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถนำความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Akala, 2021; Mulenga, 2019)

สำหรับบริบทการศึกษาไทย การพัฒนาผู้เรียนตามแนวคิดสมรรถนะได้รับการผลักดันอย่างต่อเนื่องผ่านนโยบาย แผนการศึกษา และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนมีสมรรถนะสำคัญที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและตลาดแรงงานในอนาคต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560) อย่างไรก็ตาม การนำแนวคิดดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติในระดับสถานศึกษาและห้องเรียนยังคงประสบกับข้อจำกัดหลายประการ โดยเฉพาะการออกแบบการเรียนการสอนที่ยังเน้นเนื้อหาเป็นศูนย์กลาง ขาดการบูรณาการข้ามศาสตร์ และไม่เอื้อต่อการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนอย่างแท้จริง (ธารัง บัวศรี, 2542; Ornstein & Hunkins, 2004) ซึ่งการเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์เป็นฐาน (Experiential Learning) จึงเป็นแนวคิดสำคัญที่สามารถนำมาใช้สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนเชิงสมรรถนะได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง เผชิญสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริง เกิดการสะท้อนคิด และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง กระบวนการดังกล่าวช่วยส่งเสริมการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง การแก้ปัญหา และการเรียนรู้อย่างมีความหมาย ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนในยุคปัจจุบัน (Marsh, 1984; Wiggins & McTighe, 2005)

การออกแบบการเรียนการสอนให้สามารถบรรลุเป้าหมายการพัฒนาสมรรถนะได้อย่างเป็นรูปธรรม จำเป็นต้องอาศัยแนวคิดเชิงระบบ เพื่อพิจารณาความเชื่อมโยงขององค์ประกอบต่าง ๆ อย่างเป็นองค์รวม ไม่ว่าจะเป็นเป้าหมายการเรียนรู้ สมรรถนะที่คาดหวัง เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ บทบาทของครูและผู้เรียน ตลอดจนการวัดและประเมินผล การมองการจัดการเรียนการสอนในลักษณะเชิงระบบจะช่วยให้การ

ออกแบบหลักสูตรและการเรียนรู้มีความสอดคล้อง สนับสนุนซึ่งกันและกัน และนำไปสู่ประสิทธิผลทางการศึกษาในระยะยาว (Saylor & Alexander, 1974; Taba, 1962)

ดังนั้น บททวามวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดการออกแบบการเรียนการสอนเชิงบูรณาการสมรรถนะโดยใช้ประสบการณ์เป็นฐาน ภายใต้มุมมองเชิงระบบ เพื่อเป็นกรอบแนวคิดสำหรับครู อาจารย์ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในการพัฒนาการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับบริบทการศึกษาไทย อันจะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต การทำงาน และการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน

แนวคิดการจัดการเรียนการสอนเชิงสมรรถนะ

การจัดการเรียนการสอนเชิงสมรรถนะ เป็นแนวคิดทางการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถบูรณาการความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหาและปฏิบัติงานในสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้ความสำคัญกับผลลัพธ์การเรียนรู้ มากกว่าการเรียนรู้เชิงปริมาณหรือการจดจำเนื้อหาเพียงอย่างเดียว แนวคิดดังกล่าวได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในระดับสากล เนื่องจากสอดคล้องกับความต้องการของสังคมและตลาดแรงงานในศตวรรษที่ 21 ซึ่งต้องการบุคคลที่มีสมรรถนะรอบด้านและสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างต่อเนื่อง (Akala, 2021; Marcotte & Gruppen, 2022) อนึ่งเชิงแนวคิด สมรรถนะหมายถึง ความสามารถของบุคคลในการนำองค์ความรู้ ทักษะ กระบวนการคิด เจตคติ และคุณลักษณะส่วนบุคคลมาประยุกต์ใช้ร่วมกันเพื่อปฏิบัติงานหรือแก้ไขปัญหาในบริบทที่หลากหลายอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน แนวคิดนี้แตกต่างจากการจัดการเรียนการสอนแบบดั้งเดิมที่มุ่งเน้นการถ่ายทอดความรู้เป็นหลัก โดยการเรียนการสอนเชิงสมรรถนะจะให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ที่เกิดจากการลงมือปฏิบัติ การคิดวิเคราะห์ และการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงของผู้เรียน (Mulenga, 2019; Tyler, 1949) ทั้งนี้การจัดการเรียนการสอนเชิงสมรรถนะมีลักษณะสำคัญคือ การกำหนดสมรรถนะเป้าหมายอย่างชัดเจนตั้งแต่ขั้นตอนการออกแบบหลักสูตรและการเรียนการสอน ครูผู้สอนต้องวิเคราะห์สมรรถนะที่คาดหวัง แล้วออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกฝน แสดงออก และพัฒนาสมรรถนะดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรม โดยกิจกรรมควรเชื่อมโยงกับสถานการณ์จริงหรือบริบทที่ใกล้เคียงกับชีวิตของผู้เรียนในยุคปัจจุบัน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความหมาย (Taba, 1962; Wiggins & McTighe, 2005)

นอกจากนี้ บทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนเชิงสมรรถนะจะเปลี่ยนจากผู้ถ่ายทอดความรู้มาเป็นผู้ออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ ผู้ชี้แนะ และผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ขณะที่ผู้เรียนมีบทบาทเป็นผู้ลงมือปฏิบัติ ค้นคว้า สะท้อนคิด และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง กระบวนการเรียนรู้ลักษณะนี้ช่วยพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง ความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้เรียนในยุคปัจจุบัน (Marsh, 1984; Ornstein & Hunkins, 2004) ซึ่งในบริบทการศึกษาไทย แนวคิดการจัดการเรียนการสอนเชิงสมรรถนะได้รับการบรรจุและผลักดันผ่านนโยบายและแนวทางการพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งหวังให้สถานศึกษานำไปปรับใช้ในการออกแบบการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนและชุมชน อย่างไรก็ตามความท้าทายสำคัญยังคงอยู่ที่ความเข้าใจของครูต่อแนวคิดสมรรถนะ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม และการวัดและประเมินผลที่สามารถสะท้อนสมรรถนะของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553; มาร์ต พัฒนา, 2562)

กล่าวโดยสรุป การจัดการเรียนการสอนเชิงสมรรถนะเป็นแนวคิดสำคัญที่ช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษา โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการนำความรู้ไปใช้ได้จริงในชีวิตและการทำงาน การนำแนวคิดนี้ไปสู่การ

ปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจเชิงลึกของครู การออกแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการสนับสนุนเชิงระบบจากสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์เป็นฐาน

การเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์เป็นฐาน เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ผ่านการลงมือปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในกิจกรรม และการสะท้อนคิดอย่างเป็นระบบ โดยเชื่อว่า การเรียนรู้ที่มีคุณค่าและยั่งยืนจะเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์กับองค์ความรู้เดิม และนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ได้อย่างเหมาะสม แนวคิดนี้มีรากฐานสำคัญจากทฤษฎีการเรียนรู้ของนักการศึกษา กลุ่มพิพัฒนาการนิยมและมนุษยนิยม ซึ่งให้ความสำคัญกับผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ (Dewey, 1938; Kolb, 1984) โดยสาระสำคัญของการเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์เป็นฐาน คือ การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เผชิญกับสถานการณ์จริงหรือสถานการณ์จำลองที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ผ่านการกระทำ มากกว่าการรับฟังหรือจดจำเนื้อหาเพียงอย่างเดียว กระบวนการดังกล่าวช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะ การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การตัดสินใจ และการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งล้วนเป็นทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 (Wiggins & McTighe, 2005; Marcotte & Gruppen, 2022) และ Kolb (1984) ได้อธิบายกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์เป็นฐานไว้เป็นวงจรการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ประสบการณ์ตรง 2) การสะท้อนคิดจากประสบการณ์ 3) การสรุปเป็นแนวคิดหรือหลักการ และ 4) การนำไปทดลองปฏิบัติ ซึ่งวงจรการเรียนรู้นี้จะสะท้อนให้เห็นว่าการเรียนรู้ไม่ใช่กระบวนการเชิงเส้น แต่เป็นกระบวนการหมุนเวียนอย่างต่อเนื่อง ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาความเข้าใจได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นเมื่อมีโอกาสสะท้อนคิดและนำความรู้ไปใช้ซ้ำในบริบทที่แตกต่างกัน

เมื่อพิจารณาในมิติของการพัฒนาสมรรถนะ การเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์เป็นฐานถือเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถบูรณาการความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ได้อย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากผู้เรียนต้องใช้ความรู้ควบคู่กับการคิด การปฏิบัติ และการทำงานร่วมกับผู้อื่นในสถานการณ์จริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนการสอนเชิงสมรรถนะที่มุ่งเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ในเชิงการปฏิบัติ มากกว่าการวัดความรู้เชิงทฤษฎีเพียงอย่างเดียว (Mulenga, 2019; Akala, 2021) ซึ่งในบริบทการศึกษาไทย การนำแนวทางการเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์เป็นฐานมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน มีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับบริบทชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสถานการณ์จริงในชีวิตประจำวัน อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนรู้ลักษณะนี้จำเป็นต้องอาศัยการออกแบบการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ บทบาทของครูในฐานะผู้ออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ และการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้เชิงรุก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553; มารุต พัฒนา, 2562)

กล่าวโดยสรุป การเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์เป็นฐานเป็นแนวคิดสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้เชิงลึก และการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนอย่างรอบด้าน การบูรณาการแนวคิดนี้เข้ากับการจัดการเรียนการสอนเชิงสมรรถนะและการออกแบบการเรียนการสอนเชิงระบบ จะช่วยยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้สามารถนำความรู้ไปใช้ได้จริง และตอบสนองต่อความท้าทายของการศึกษาไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การออกแบบการเรียนการสอนเชิงระบบ

การออกแบบการเรียนการสอนเชิงระบบ เป็นแนวคิดที่มองการจัดการเรียนการสอนเป็นกระบวนการที่มีองค์ประกอบสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ การวิเคราะห์ผู้เรียน การออกแบบ

กิจกรรมการเรียนรู้ การจัดสื่อและแหล่งเรียนรู้ ตลอดจนการวัดและประเมินผล โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพสูงสุดและสามารถบรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ (Gagné, Briggs, & Wager, 2005; Dick, Carey, & Carey, 2015)

แนวคิดการออกแบบการเรียนการสอนเชิงระบบมีรากฐานมาจากทฤษฎีระบบ ซึ่งมองว่าการเรียนการสอนเป็นระบบเปิดที่ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยหลายส่วนที่ต้องทำงานสอดประสานกัน ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลิต (Output) และข้อมูลย้อนกลับ หากองค์ประกอบใดขาดความเชื่อมโยงหรือดำเนินการอย่างไม่เป็นระบบ ย่อมส่งผลกระทบต่อคุณภาพของผลลัพธ์การเรียนรู้โดยรวม ซึ่งในการออกแบบการเรียนการสอนเชิงระบบ จุดเริ่มต้นที่สำคัญคือการกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้หรือสมรรถนะที่คาดหวังให้ชัดเจน โดยเฉพาะในบริบทของการจัดการเรียนการสอนเชิงสมรรถนะ ซึ่งเน้นความสามารถในการนำความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะไปใช้ในสถานการณ์จริง การกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจนจะช่วยให้ครูสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลที่สอดคล้องกันอย่างมีความหมาย (Tyler, 1949; Wiggins & McTighe, 2005) และการวิเคราะห์ผู้เรียนและบริบทการเรียนรู้ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของการออกแบบการเรียนการสอนเชิงระบบ เนื่องจากผู้เรียนมีความแตกต่างกันทั้งด้านพื้นฐานความรู้ ความสนใจ ประสบการณ์เดิม และรูปแบบการเรียนรู้ การออกแบบการเรียนการสอนที่ไม่คำนึงถึงความแตกต่างดังกล่าวอาจทำให้การเรียนรู้ไม่เกิดประสิทธิผลเท่าที่ควร ดังนั้น ครูจึงควรนำข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียนและบริบทสถานศึกษา ชุมชน และสังคม มาประกอบการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความเป็นจริง (Ornstein & Hunkins, 2004; มาร์ต พัฒนาผล, 2562) และในมิติของกระบวนการจัดการเรียนรู้ การออกแบบการเรียนการสอนเชิงระบบช่วยให้ครูสามารถบูรณาการแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์เป็นฐานเข้ากับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างเป็นลำดับขั้น ครูสามารถวางแผนกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เผชิญกับประสบการณ์จริงหรือสถานการณ์จำลอง จากนั้นเปิดโอกาสให้สะท้อนคิด สรุปองค์ความรู้ และนำไปประยุกต์ใช้ ซึ่งสอดคล้องกับวงจรการเรียนรู้ของ Kolb (1984) และช่วยส่งเสริมการเรียนรู้เชิงลึกและการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนอย่างยั่งยืน ซึ่งการวัดและประเมินผลก็เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ไม่อาจแยกออกจากการออกแบบการเรียนการสอนเชิงระบบ โดยเฉพาะการประเมินผลตามสภาพจริง ซึ่งเน้นการประเมินความสามารถของผู้เรียนในการนำความรู้ไปใช้จริงในบริบทที่หลากหลาย การออกแบบการประเมินที่สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้และผลลัพธ์การเรียนรู้ จะช่วยให้ครูสามารถใช้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง และช่วยพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างเป็นระบบ (Scriven, 1967; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553)

กล่าวโดยสรุป การออกแบบการเรียนการสอนเชิงระบบเป็นกรอบแนวคิดสำคัญที่ช่วยให้การจัดการเรียนการสอนมีความชัดเจน เป็นขั้นตอน และมีความเชื่อมโยงระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล เมื่อบูรณาการเข้ากับการจัดการเรียนการสอนเชิงสมรรถนะและการเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์เป็นฐาน จะช่วยยกระดับการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะที่สามารถนำไปใช้ได้จริง ตอบสนองต่อเป้าหมายการพัฒนาการศึกษาไทยในยุคปัจจุบันและอนาคต

การประเมินผลตามสภาพจริง

การประเมินผลตามสภาพจริง เป็นแนวคิดการประเมินผลที่มุ่งเน้นการประเมินความสามารถของผู้เรียนในการนำความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะไปใช้ในการปฏิบัติงานหรือแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ที่มีความใกล้เคียงหรือสอดคล้องกับสภาพจริงของชีวิตและการทำงาน แนวคิดดังกล่าวแตกต่างจากการประเมินแบบดั้งเดิมที่มักเน้นการวัด

ความรู้เชิงเนื้อหาเพียงอย่างเดียว โดยการประเมินผลตามสภาพจริงให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้และผลลัพธ์การเรียนรู้ที่สามารถสังเกตและตรวจสอบได้จากการปฏิบัติจริงของผู้เรียน (Wiggins, 1998; Mueller, 2018) และการประเมินผลตามสภาพจริงมีความสอดคล้องอย่างยิ่งกับการจัดการเรียนการสอนเชิงสมรรถนะ ซึ่งมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการบูรณาการความรู้ ทักษะ และเจตคติ เพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตและการทำงานในบริบทที่หลากหลาย การประเมินลักษณะนี้ช่วยให้ครูสามารถตรวจสอบได้ว่าผู้เรียนมีสมรรถนะตามที่คาดหวังหรือไม่ มิใช่เพียงการจดจำข้อมูลหรือการตอบคำถามในข้อสอบเท่านั้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561; OECD, 2019) ในกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์เป็นฐาน การประเมินผลตามสภาพจริงมีบทบาทสำคัญในการสะท้อนคุณภาพของประสบการณ์การเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้รับ ครูสามารถออกแบบภาระงาน ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง เช่น การแก้ปัญหา การสร้างชิ้นงาน การนำเสนอผลงาน หรือการทำโครงการ ซึ่งสอดคล้องกับวงจรการเรียนรู้ของ Kolb (1984) ที่เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง การสะท้อนคิด และการนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่

รูปแบบของการประเมินผลตามสภาพจริงมีความหลากหลาย เช่น การประเมินจากชิ้นงาน การประเมินจากกระบวนการปฏิบัติ การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน การประเมินตนเองและการประเมินโดยเพื่อน รวมถึงการใช้รูบริก เป็นเครื่องมือในการกำหนดเกณฑ์การประเมินอย่างชัดเจนและโปร่งใส การใช้เครื่องมือเหล่านี้ช่วยให้การประเมินมีความเที่ยงตรงและสะท้อนสมรรถนะของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง (Brookhart, 2013; Nitko & Brookhart, 2014) นอกจากนี้ การประเมินผลตามสภาพจริงยังทำหน้าที่เป็นข้อมูลย้อนกลับ ที่สำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของครู การให้ข้อมูลย้อนกลับที่สร้างสรรค์และต่อเนื่องช่วยให้ผู้เรียนตระหนักถึงจุดแข็ง จุดที่ควรพัฒนา และแนวทางในการพัฒนาดตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการประเมินเพื่อพัฒนา ที่มุ่งใช้การประเมินเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการเรียนรู้มากกว่าการตัดสินผลเพียงอย่างเดียว (Black & Wiliam, 2009) อย่างไรก็ตาม การนำการประเมินผลตามสภาพจริงไปใช้ในบริบทการศึกษาไทยจำเป็นต้องคำนึงถึงความพร้อมของครู ผู้เรียน และสถานศึกษา ทั้งในด้านความเข้าใจเชิงแนวคิด เวลาในการจัดการเรียนรู้ และภาระงานด้านการประเมิน ครูจึงควรได้รับการพัฒนาศักยภาพในการออกแบบเครื่องมือประเมินที่สอดคล้องกับสมรรถนะและบริบทการเรียนรู้ ตลอดจนการใช้ผลการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นระบบ (มารุต พัฒนาผล, 2562; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553)

โดยสรุป การประเมินผลตามสภาพจริงเป็นองค์ประกอบสำคัญของการจัดการเรียนการสอนเชิงระบบที่มุ่งพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนอย่างรอบด้าน การประเมินลักษณะนี้ช่วยเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้กับการนำไปใช้จริง ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงลึก และสนับสนุนการพัฒนาผู้เรียนให้มีความพร้อมต่อการดำรงชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 อย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

บทสรุป

การออกแบบการเรียนการสอนเชิงบูรณาการสมรรถนะโดยใช้ประสบการณ์เป็นฐาน ภายใต้แนวคิดเชิงระบบ เป็นแนวทางที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาการศึกษาในปัจจุบัน ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการทำงานในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การจัดการเรียนรู้ในลักษณะนี้ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง คิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา และสะท้อนประสบการณ์ของตนเอง ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ สถานการณ์จริง แนวคิดการจัดการเรียนการสอนเชิงสมรรถนะช่วยเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากการ

สอนที่เน้นการถ่ายทอดความรู้ไปสู่การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างรอบด้าน ทั้งด้านสติปัญญา ทักษะการปฏิบัติ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ขณะเดียวกันการเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์เป็นฐานช่วยเสริมสร้างความเข้าใจเชิงลึก เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสถานการณ์จริงหรือใกล้เคียงความเป็นจริง ทำให้การเรียนรู้มีความต่อเนื่องและยั่งยืน การออกแบบการเรียนการสอนเชิงระบบมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงองค์ประกอบต่าง ๆ ของการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกัน ตั้งแต่การกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ การจัดเนื้อหาและกิจกรรม การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ไปจนถึงการประเมินผล ซึ่งช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนได้อย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ การประเมินผลตามสภาพจริงยังช่วยสะท้อนสมรรถนะของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง และสนับสนุนการนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนและปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

চার বাক্স. (2542). *การวางแผนและพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มารุต พัฒนา. (2562). *การประเมินสมรรถนะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21*. นครราชสีมา: สำนักพิมพ์วิทยาลัยนครราชสีมา.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

_____. (2553). *แนวทางการประเมินสมรรถนะผู้เรียนในระดับประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

_____. (2560). *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). *กรอบสมรรถนะผู้เรียนไทยสู่ศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

Akala, M. (2021). *Competency-based education and learner outcomes: Global perspectives*. Education Research International.

Black, P., & Wiliam, D. (2009). *Developing the theory of formative assessment*. Educational Assessment, Evaluation and Accountability, 21(1), 5–31.

Brookhart, S. M. (2013). *How to create and use rubrics for formative assessment and grading*. ASCD.

Dewey, J. (1938). *Experience and education*. Macmillan.

Dick, W., Carey, L., & Carey, J. O. (2015). *The systematic design of instruction* (8th ed.). Pearson.

Gagné, R. M., Briggs, L. J., & Wager, W. W. (2005). *Principles of instructional design* (5th ed.). Wadsworth/Thomson Learning.

Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Prentice-Hall.

- Marcotte, D., & Gruppen, L. (2022). *Competency-based instruction in the 21st century: Practical approaches for educators*. Journal of Educational Innovation, 12(2), 45–62.
- Marsh, C. J. (1984). *Curriculum: Alternative approaches, ongoing issues*. Prentice-Hall.
- Mulenga, E. M. (2019). *Competency-based learning in higher education: Challenges and opportunities*. International Journal of Education, 11(3), 120–134.
- Mueller, J. (2018). *Authentic assessment toolbox*. Retrieved from <http://jfmuellder.faculty.noctrl.edu/toolbox/>
- Nitko, A. J., & Brookhart, S. M. (2014). *Educational assessment of students* (7th ed.). Pearson.
- OECD. (2019). *OECD learning compass 2030: A framework for skills for life*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264313878-en>
- Ornstein, A. C., & Hunkins, F. P. (2004). *Curriculum: Foundations, principles, and issues* (4th ed.). Pearson.
- Scriven, M. (1967). *The methodology of evaluation*. In R. W. Tyler, R. M. Gagne, & M. Scriven (Eds.), *Perspectives of curriculum evaluation* (pp. 39–83). Rand McNally.
- Saylor, J. G., & Alexander, W. M. (1974). *Planning curriculum for schools* (4th ed.). Holt, Rinehart & Winston.
- Taba, H. (1962). *Curriculum development: Theory and practice*. Harcourt, Brace & World.
- Tyler, R. W. (1949). *Basic principles of curriculum and instruction*. University of Chicago Press.
- Wiggins, G., & McTighe, J. (2005). *Understanding by design* (Expanded 2nd ed.). ASCD.